

5. Там само. Ф. 175. Оп. 1. Спр. 1465.

6. Там само. Спр. 1059.

Н. СКОРИЛЬСЬКА

УРИВКИ СПОГАДІВ ПРО НАЙДОРОЖЧЕ

(У повному обсязі мовою оригіналу публікується вперше)

Скорильська Наталя Михайлівна (07.11.1915. Житомир—06.08.1982. Київ) — балерина, балетмейстер, педагог, лібретист, публіцист з питань хореографії та української культури. Заслужений артист України (1953).

Закінчила Житомирську хореограф. студію (1930), хореограф. ф-т Київського театр.-музичного технікуму (нині Муз.-драм. ін-т). 1931 де паралельно оволоділа спеціальністю режисера драматичного театру. У 1933–56 рр. — солістка, в 1957–82 (з перервами) працювала балетмейстером Державного академічного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. У 1942–44 рр. — солістка та асистент балетмейстера Театру ім. Абая (Алма-Ата, Казахстан). У 1972–78 рр. працювала викладачем композиції танців у київському Інституті культури ім. О. Корнійчика (нині Київський національний університет культури і мистецтв). Засновник дитячої хореографічної студії при Київському палаці піонерів (нині Центральний палац дітей та юнацтва), 1961. Одна із засновників (разом із М. Кришельницьким) Клубу творчої молоді (КТМ) — визначної неформальної молодіжної організації 60-х рр. у Києві.

Партії в балетах: Лауренсія. Хасіта («Лауренсія» О. Крейна). Марія. Зарема («Бахчисарайський фонтан» Б. Асаф'єва). Одета-Оділія («Лебедине озеро» П. Чайковського). Фея Бизики («Спляча красуня» П. Чайковського). Рисалка водяна («Лісова пісня» М. Скорильського) та ін.

Постановки: «Лауренсія» О. Крейна (спільно з Г. Березовою, Алма-Ата, 1943). «Лісова пісня» М. Скорильського (спільно з В. Вронським, Київ, 1958; Донецьк, 1961; Харків, 1972). «Тіні забутих предків» В. Кирейка (Київ, 1963). «Улянка» А. Коломійця (Київ, 1962). «Королівство кривих дзеркал» Ю. Рожавської (Київ, 1965). «Михаїлокотиха» І. Вілінського (Київ, 1970). дивертисменти в оперних виставах («Паяци» Р. Леонкавалло, «Травіата», «Отелло», «Трибадир» П. Верді, «Зима і весна» М. Лисенка та ін.), танцювальні номери у драматичних виставах (зокрема, «Король Лір» за п'єсою В. Шекспіра), кінофільмах.

ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

народних ансамблях танию України тошо.

Автор лібрето балетів укр. композиторів: «Лісова пісня» та «Снігова королева» М. Скорильського. «Марися Богиславка» А. Свєчнікова (спільно з В. Чаговцем). «Тіні забитих предків» та «Орґія» В. Кирейка. «Улянка» А. Коломійця. «Королівство кривих дзеркал» Ю. Рожавської. «Миха-иокотиха». «Івасик Телесик» І. Вілінського.

Автор більше шестидесяти мистецтвознавчих публікацій. Похована на Байковому кладовищі.

...З найпершого дитинства збереглася в моїй пам'яті дивовижна сьвітнкова картина: тихий літній вечір, призахідне сонце тепло гріє, вікна в нашому будинку відкриті навстіж, і звучить Музика — батькові влюблені прелюди Шопена.

Прозорість звку і сонячного вечора дивовижно збігаються. Батько замріяно усміхається, посміхається увесь світ...

Років через 40, почувши платівку з записами видатної російської піаністки Г. М. Єсипової, я зрозуміла, що вчень зумів запозичити в геніального педагога дивну прозорість звку. А в дитини поезія і посмішка того давнього, сонячного вечора збереглися в душі на все життя.

...Така ж посмішка осявала батькове обличчя, коли в нас збиралася дітвора. Ялинку ставили на «хвіст» роля (в цьому для батька був, здавалось, якийсь свій сенс). Коли вшухало захоплення сюрпризами та ласошами, батько сідав до інструмента і, посміхаючись, починав грати. При цьому він завжди говорив, що «найлегше імпровізувати вальси». Маленькими ми танцювали всі разом, коли піросли — парами і соло (майже всі друзі мого дитинства займалися пізніше балетом). Звичайно, кожен перш за все придумував собі костюм, вибираючи, що підійде, з купи шарфів, штор, сувонь, театральних прикрас (мати моя була співачкою і завжди брала в наших «виставах» найактивнішу участь, віддаючи нам на поталу скарби старої шафи і скрині з горища). А батько для кожного — під костюм — імпровізував спеціальний танок. Це була «наша» музика.

...«Своя» музика в батька була інша: тривожна, схвильована... У ті роки по свіжих спогадах батько писав про революцію. Написана ним в 1932 р. Друга («Жовтнева») симфонія виконувалася в ті роки Житомирським симфонічним оркестром, оркестрами Києва, Одеси... Тільки тепер, почувши цей твір в концерті до батькового 90-річчя, я раптом усвідомила: «революційна» тут лише назва. Насправді ж це безкінечні пошуки виходу зі все но-

вих і нових буревиїв і глухих кутів, в які жовтневий переворот заганяв тонку, романтичну особистість. Згадалися обморожені батькові рукавички в рукавичках без пальців, що тримають диригентську паличку і навкруг багато чоловіків в верхній одежі з різними музичними інструментами: це репетиція Житомирського симфонічного оркестру в роки громадянської війни.

Будуючи змалечку на репетиціях і концертах оркестру, я скоро почала наспівувати теми з симфоній Бетховена і Чайковського, романси, які співала моя мама. Батько, побачивши, що в мене хороший слух (в 9 років я співала слідом за матір'ю майже всю партію Кармен), вирішив вчити мене музиці. І от отут почалися труднощі! Розуміння мною музики перевершувало мої технічні можливості. Всидіти ж в сонячний день біля рояля було просто неможливо — музика завжди викликала в мене потребу рухатись. Тому будь-яку річ я грала як танцювальну. А батько був принциповим і вимогливим педагогом, і надзвичайно сердився, коли я не хотіла виконувати його вимог, скажімо, грати гамми, — я ж бо, звичайно, хотіла грати відразу Шопена (і правда — грала). Але я, здається, була єдиною ученицею, на яку батько «люто» сердився: моє «танцювальне» ставлення до музики драгувало його більше, ніж мій перекірливий характер! Скінчилося тим, що грати мене вчили його учні.

...Йшли роки. Я вчилася в трудовій школі, займалася балетом: батько і його музика були невіддільні від мого життя. Потрібно додати, що моя бабця, мати батька, теж була чудовою піаністкою, ученицею В. Пухальського. Коли я займалася танцем удома, вона мені завжди акомпанувала, а потім стала грати й в балетній студії, яку батьки організували в Житомирі спеціально заради мене. Щоб уникнути сильного болю, який викликала вроджена патологія нирки, я повинна була якнайбільше рухатися, — і батьки спеціально запросили з Петрограда колишніх солістів «Маріїнки». Так що відсоток музики в моєму дитинстві був, мабуть, більший, ніж мови.

...По закінченні школи я поїхала вчитися в Київ: в Музично-театральний технікум, де шойно відкривалося перше в Україні хореографічне відділення. Я вперше побачила в театрі справжній балет, захопилася навчанням, музеями, театрами... І коли приїхала на канікули, — майже з жахом подумала: як тісно і задкушливо повинно бути батькові в тихому провінційному, ніби вимерлому місті, яким став в 30-ті роки Житомир.

Пам'ятаю, як заявила за столом батькам, що, хоч дуже лю-

ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

блю наш великий житомирський дім і прекрасний сад, але більше сюди ніколи не приїду. Вже не знаю, що — ця моя категоричність, чи те, що батьки дуже нудьгували за мною — але відбулося неможливе: мої батьки зважились переїхати в Київ!

До речі, батько й народився в Києві, і завжди мріяв в ньому жити. Але не міг розстатися зі своєю матір'ю, а та була одружена з відомим житомирським лікарем В. М. Биковим — так і тяглося.

У 1932 році баба Ніна померла. І от в 1933 було знайдено «квартиру» в Києві — величезну кімнату заледве не п'яти метрів в висоту на вулиці Леніна, майже біля Оперного театру, в самому центрі міста.

З переїздом в Київ батько немов розцвів в колі давніх і нових друзів. П. О. Козицький, М. І. Вериківський, Б. М. Лятошинський, Л. М. Ревуцький, М. П. Бажан, М. Т. Рильський, П. Г. Тичина, І. А. Кочерга, В. С. Косенко, який жив останні місяці (як і колись — в Житомирі) майже поруч із нами, художник А. А. Шовкуненко — батько був щасливий своїм оточенням, роботою в консерваторії, моїми успіхами в театрі, де я почала працювати ще під час навчання.

У театрі тоді йшла постановка балету М. І. Вериківського «Пан Каньовський». Батько, що захопився мистецтвом балету з тих пір, як я почала танцювати, уважно придивлявся до роботи над спектаклем. Якось зайшла в нас розмова про те, як він розуміє завдання і можливості балетного жанру. Я пригадала як на другому курсі технікуму (я вчилася одночасно на балетному і драматичному відділеннях), режисер Борис Свйицький доручив мені зробити вчбову експлікацію другої дії драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Батько глянув на мене з радісним поливом і раптом запитав: «Так що будемо писати — балет чи оперу?».

Виявляється, він давно придивлявся до цього чудесного твору.

Мати моя, як співачка, обстоювала оперний жанр. А йому було шкода «краяти» для оперного лібрето такі довершені вірші, а до того, як і Лесю, лякала споконвічна оперна статичність.

Треба сказати, що вихований, здавалося б, на російській класиці, батько прекрасно знав сучасну і стару українську літературу, особливо любив Шевченка, Лесю Українку, а з більш пізніх Олесь, Вороного, раннього Тичину, Рильського...

...За якийсь тиждень мені вдалося зробити вправне балетне лібрето. І почався період захоплюючої роботи: я танцювала перед батьком то Мавку, то Перелесника, то сніжинок — як я їх розуміла: потім він імпровізував начерки окремих сцен, і я

пробувала танцювати під них.

Несподівано виявилось, що в батька величезний запас народних мелодій, хоча не можна було б сказати, що він захоплювався збором фольклору. Мені згадалися тоді літні місяці в Празові під Житомиром, де ми наймали дачу. Батько домовився з дочками хазяїна і «ввлиця» стала збиратися біля нашої хати. Батько пригошав дівчат цукерками, насіннячком, хлопців — табачком, виходив сам покурити з ними «на колодках». А молодь співала, і співала багато... Я на все життя запам'ятала з тих дитячих років свято «Івана Купала». З тих вечорів в Празові народилися і батькові «5 українських пісень для симфонічного оркестру», — одна з них запам'яталася мені своїм кумедним і дивним текстом: «На Івана Купала /Сучка в борш упала, / Дівчата граблями, / А хлопці зубами...»

...У 1936, почавши працювати над балетом, батько вирішив зняти дачу де-небудь в лісі. Власне місце таке він уже знав — сам рік тому знайшов дачу для свого друга по Петербурзькій консерваторії диригента В. О. Дранишнікова. Влітку 1936 на хуторі Борова біля станції Мотовилівка оселилися й ми. Зняли кімнату з ганком в Антона і Фрузіни Перехрестів. Сім'я в них була до війни велика — багато братів і сестер: жили всі поруч — навколо старого, зовсім сивого батька — «білого Федора», збиралися в свята в нього в подвір'ї і співали. І як дивовижно співали. Особливо Антось, Євмен і їхня сестра Олена, Фрузіна та її сестри — Дора і Минка (Марія — Р. А.). Фрузіна знала безліч пісень та обрядів. Антось був майстер на всі руки, але жити не міг без лісу, — ладен був днювати і ночувати там, розповідав буквально про все надзвичайні легенди — ліс був для нього живий. Коли мій батько розповів йому, про що п'єса Лесі Українки, Антось сказав: «Ну так, чиста правда...» — немов все це відбулося десь поруч, при його участі.

Євмен — зовсім ще юнак, синьоокий, замріяний, з легким голосом, що злітав, мов жайвір, поверх жіночих голосів — був ніби живим втіленням Лукаша. Як і Лукаш. Він не здатен був жити в реальному світі — загинув на руках Антона восени 1941р...

...Сім'я Перехрестів одразу стала для нас рідною, і в цьому оточенні балет «Лісова пісня» народжувався легко і природньо, як влюблена і довгождана дитина. Навіть відсутність інструмента не була перешкодою — цілі сцени з'являлися на нотному папері відразу в тому майже вигляді, в якому йдуть зараз на сцені.

Мою пропозицію ввести в балет сцену весілля Килини і Лу-

ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

каша, якої немає в п'єсі, батько сприйняв без заперечень: величезний обсяг етнографічних вражень потребував втілення. Спена ця викликала довгі суперечки критиків і постановників, але життя вже довело нас з батьком правоту.

Старанно відбирав батько для балету мелодії з тих, що написала для п'єси сама Леся на Волині. Ввійшли в балет і мелодії, почуті батьком від Ганни Василівни Каськової, яка добре знала стародавні обряди й пісні — від неї з'явилася в сцені весілля церемонія «пригошення» — піднесення подарунків молодим (на мелодію пісні «Ой там за городом бички пасла»).

А як радів батько, коли виник вальс квітів, напрочуд світлий і в той же час сумний, побудований на цілотонній гамі...

«Лісову пісню» було закінчено в клавирі за одне літо 1936 року. Спілка письменників України на чолі з М. Бажаном, П. Тичиною, П. Панчем горячо привітала появу цього балету, так само як і друзі батька по Спілці композиторів: Л. Ревуцький, П. Козицький, Б. Лятошинський...

Балет одразу було прийнято до постановки, про що повідомляла преса, підкреслюючи, що він буде поставлений до ювілею Лесі Українки. Батько захоплено оркестрував балет. Але зненацька почалася боротьба навколо «Лісової пісні»...

...Почалося з того, що в Комітеті у справах мистецтв батькові сказали, що в нього «несолідний лібретист» (а лібретист у той час, і правда, ходив з косами). Потім почалися дивні збори в Київському оперному театрі, і люди, що вчора говорили «ЗА» стали говорити «ПРОТИ». Починався 1938-й рік.

Дійшло до порівнянь такого роду, що, мовляв, в народі гасло «зберемо 7–10 млн. пудів Сталінського хліба», а Мавка не хоче жати жито... На цій підставі самий твір Лесі Українки (а не тільки балет) було визнано небажаним!

З яким стоїчним спокоєм батько поводився на цих зборах, в театрі! На моє питання, чи буде він говорити, коротко знизав плечима — «навіщо? Це треба вирішувати не тут!»

Але я раптом зважилася говорити. Прошло стільки років, а в моїй пам'яті все, що відбувалося тоді постає чітко, як кінофільм. Я підійшла до оркестрової ями, і сказала в наповнений людьми зал (були загальні збори колективу): «Спілка письменників України вважає «Лісову пісню» класикою української і світової літератури, а тут мені говорять, що це контрреволюційний твір. Хто мені скаже нарешті, на який твір я написала лібрето?» І незнайомий чоловік, що сидів у першому ряду, го-

лосно і чітко вимовив: «ЦК Партії Вам скаже!».

Перебираючи тепер документи батька, я часто затримую в руках листочок, на якому стоїть штамп ЦК КПУ України: «Шановний товариш Скорувльський М. А.! Ваш балет «Лісова пісня» буде поставлений Київським оперним театром в сезоні 1940–1941 р.».

Шоправда, до появи цього листочка батько написав листа особисто Сталіну...

...Почалась підготовка до постановки, але 1941 р. клавір «Лісової пісні» поїхав із нами до Алма-Ати. Не було часу брати з собою речі — не взяли майже теплого одягу, взуття. Батько поїхав в демісезонному пальто і світлому літньому костюмі. Але клавір балету лежав в батьківському портфелі. Партитуру Фрузіна, котра приїхала забрати до себе в Мотовилівку мою бабуню — мамину матір, закинула на височезну кахляну грубу в кутку нашої кімнати...

...І поїзд поволі рушив на схід, через охоплену війною країну в казкове місто-сад, що гостинно зустріло нас в важкий воєнний час.

На невеличкому тоді просторі столиці Казахстану були зібрані люди, що були в ті роки основою культури всієї багатонаціональної держави. Від природи емоційні, талановиті люди Казахстану цінували тих, хто приїхав, і як могли повніше використовували їхні знання. За роки війни культурний розвиток Казахстану зробив багато кроків вперед.

...І для мене ці 1000 днів евакуації були блискучою мистецькою школою. Довелося танцювати Зарему з Г. Улановою — Марією, сробувати свої сили як постановнику в ролі асистента балетмейстера Г. Березової, пошастило неоднораз сидіти поруч з членами постановочної групи і самим С. М. Ейзенштейном на з'йомках «Олександра Невського» та «Івана Гроznego»...

Батьки працювали в Музичилищі (консерваторії в Алма-Аті ще не було) і в студії при Опері. Батька захопила нова музична і поетична стихія, в яку він занурився, зіткнувшись із багатовіковою народною культурою казахів, зокрема творчу діяльність просвітителя казахського народу Абая Кунанбаєва, Шара Жанларбекова, Күляш Байсеітова, Жанларбеков, Айманова — ці видатні казахські виконавці надзвичайно подобались йому. Любив батько і казахську молодь, яка вчилася в нього. Улюбленим учнем став молодий педагог математики Бахитжан Байкадамов, нині композитор.

Сім'я Байкадамових — матір Урзіпа (баба Дуся, як ми її

ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

називали за величезну теплоту і сердечність). Бахитжан, що став мені братом, його сестри Ланаш, Айслу і Кунимжан в такий важкий для всього народу час, далеко від Києва, прийняли нас в свою сім'ю, розділили з нами дім і хліб. Цим людям наша родина зобов'язана довіку.

...Близьке знайомство з культурою казахського народу не дозволило батьку залишитись простим спостерігачем. «Степова поема», присвячена Амангельди Іманову, «Квінтет на теми Абая», романси на тексти Абая, монолог «Ленінградці, діти мої» на текст Джамбула, хорові обробки казахських пісень — роки евакуації виявилися в творчості батька роками надзвичайно важливими і плідними.

...Батько, проте, так тяжко переживав окупацію рідного міста, що почувши радіоповідомлення про звільнення Києва, втратив свідомість...

...Ще не закінчилася війна, як ми — вже в лютому 1944 року — повернулись нарешті в Київ по виклику СНК УРСР. Батько був призначений завідувачим музично-вокальним відділом Комітету в справах мистецтв при РНК УРСР, повернувся до викладацької роботи в консерваторії.

Величезною радістю для нього став початок роботи над постановкою «Лісової пісні», прем'єра якої відбулася нарешті в березні 1946 року. Багато ще було недосконалого в постановці й в оформленні спектаклю, колектив ще не набрав належного творчого рівня після війни, але завдяки закоханості виконавців в цей балет, прем'єра пройшла блискуче!

З перших же спектаклів стало ясно, що балету судилося довге, прекрасне життя. Про це говорила тиша, в якій глядачі слухали музику, про це писала преса.

Батько був шасливий, але наодинці зі мною іноді сумно хитав головою: «Налю! Це не зовсім те... Такі великі купюри — просто по живому... І без весілля — це все чергові «сильфіди» та «русалки» ...А костюми? Як вони танцюють в тих парасольках? (в «квітів» на головах були величезні пелюстки, які досить смішно гоїдалися, відволікаючи глядачів від хореографічного малюнку сцени)... Це все мусить бути легким, як наспів сопілки, — а от люди, окрім Лукаша, повинні носити побутлові костюми... Ти мусиш сама поставити «Лісову»! Дожити б до справжньої постановки...».

...Натхнений успіхом і твердо вірячи в те, що натхнення саме не приходить, що це результат завзятої і копіткої праці, батько завжди працював регулярно, не дивлячись на настрої і

стан здоров'я. А на здоров'я все частіше доводилося звертати увагу. Проте, батько взявся за твір у новому для себе жанрі, який він завжди вважав самим складним і відповідальним. Стара дружба — ще з дореволюційних літ — пов'язувала його з одним із найзначніших українських драматургів — Іваном Антоновичем Кочергою. Іван Антонович написав для батька лібрето опери по своїй п'єсі «Пісня про Свічку» і навіть запропонував нову назву — «Свіччине Весілля», мовляв, «Пісню» Скорупльський вже написав...». Велика опера на 5 дій, присвячена «Захисникам Києва у всі часи», була скінчена в один рік. На жаль, вона досі ще чекає свого втілення.

У короткий період життя з 1945 по 1950 рік батько встиг зробити дуже багато. Та остання сторінка творчості так і залишилася не дописаною. Після «Свіччиного весілля» ми з батьком вирішили написати балет по казці Андерсена «Сніжна королева», іноді мені здається, що в подальших подіях це рішення зіграло фатальну роль. Справа в тому, що батько й Іван Антонович мріяли про нову оперу «Пророк» — про Т. Г. Шевченка. Але я наполягла на балеті — наближався ювілей Андерсена, було замовлення...

Вважаючи вдалим лібрето, бачачи можливість для настільки ж глибоких філософських взагалень, що й у «Лісовій пісні», батько погодився писати «Сніжну», а Іван Антонович писав поки драматичну поему «Пророк».

Узявшись за новий балет із величезною наснагою і не без бажання закінчити його чим скоріше, батько, разом з тим ніяк не міг зривитися з першої сцени. На час залишив її, написав симфонічну поему «Микита Кожум'яка». Для онуки, як сам говорив, — а проте — це музичний портрет міста, в яке батько був залюблений до останнього дня: одна з частин поеми так і зветься — «Київ Златоглавий»...

...Потім «Сніжна» пішла швидше. З'явилися чудесні теми Кая і Герди. Кай прив'язав свої санчата до саней королеви...

...і отут трапилося те, до чого батько віднісся з великою мужністю. Почуваючи постійну, все зростаючу спрагу, він давно говорив: «добре, якщо це тільки діабет...»

Події закружляли з жахливою швидкістю. «Мабуть це підстроїла мені «Сніжна королева», — сказав батько, почувши вкрадливий діагноз лікарів, і сам наполіг на поїзді в Москву: тільки так можна було ще сподіватися на порятунк...

— «А є ж десь на світі засіб, спроможний врятувати нас із

ДЖЕРЕЛА БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

вами». — говорив своєму лікарю в Москві (той теж був хворий, і знав про це).

Хвилювало батька в останні тижні життя більше всього те, що немає машини, спроможної записувати думки. Музика звучала в його думках, але записувати вже не ставало сили.

...Мені не довелося бути біля батька в його останні хвилини. Він помер на руках нашого великого друга Олени Валеріанівни Добровольської-Лазаревої. Вона писала мені в день смерті батька, що останніми його словами, відповіддю на питання лікаря: — «Про що Ви зараз думаете», було: «Про майбутнє» ...Людина мистецтва, він був закоханий в техніку, в асторномію; з дитинства пам'ятаю його слова про те, що людина не може бути самотньою в Всесвіті, бо інакше разум не поривався б тоді за межі Землі.

...Коли я бую в Мотовилівці, мені завжди здається, що це зустріч із батьком, із його ласкавою посмішкою, м'яким гумором, тихою замисленою мелодією, що він постійно насвистував в лісі (співати він не міг — не вмів цілком, як ні дивно...).

...Шодалі більше непокоїли мене спогади про його мрію побачити «справжню» «Лісову пісню». І це таки сталося в травні 1958 року, знову на сцені Київського театру опери та балету. Феєрична сценографія А. Волненка, закохане прочитання партитури диригентом Б. Чистяковим і глибока проникливість, повага до авторського задуму та великий талант хореографа В. Вронського створили диво, яке стало перлиною українського балетного театру. У цій постановці «Лісову пісню» бачили на багатьох сценах світу — від Москви і Риги — до Західної Європи, від Каїру до Японії. Я також брала участь в цій постановці як балетмейстер — асистент, потім сама ставила «Лісову пісню» в Харкові, Донецьку. Балет обійшов практично всі сцени України. У нашому театрі «Лісова пісня» майже два десятиліття йде з аншлагами. Нові талановиті виконавці вводяться на головні партії. Та щоразу, коли після вечірнього спектаклю трапляється виходити з театру взимку, в снігопад, мені здається, що от-от промайнуть десь поруч сани Сніжної королеви, з яких сумно посміхнеться і махне рукою мій незабутній батько.

1977 р.

*(За рукописом із родинного архіву Скорильських.
Публікація Р. Андрієнко)*